

دیدگاه اساتید و دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بیرجند نسبت به ارزشیابی اساتید توسط دانشجو

دکتر مسعود ضیائی^۱ - دکتر محمدرضا میری^۲ - محمدرضا حاجی آبادی^۳ -
دکتر قدسیه آذرکار^۴ - دکتر پویا اشبک^۴

چکیده

زمینه و هدف: ارزشیابی آموزشی به منظور تعیین میزان موفقیت اعضای هیأت علمی در مسیر نیل به اهداف آموزشی انجام می‌شود. مهمترین دلیل انجام ارزشیابی دانشجویان از اساتید و تأکید بر بهبود آن، ایجاد زمینه‌های مناسب برای اعضای هیأت علمی در راستای بهتر کردن نحوه آموزش می‌باشد. مطالعه حاضر با هدف تعیین دیدگاه اساتید و دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بیرجند نسبت به ارزشیابی اساتید توسط دانشجو انجام شد.

روش تحقیق: در این مطالعه که صورت توصیفی-مقطعی و در نیم‌سال دوم سال تحصیلی ۱۳۸۲-۸۳ انجام شد، اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی بیرجند و دانشجویان مورد مطالعه قرار گرفتند. نظرات آنان با استفاده از دو پرسشنامه مجزا جمع‌آوری شد. روایی و محتوای پرسشنامه‌ها پس از نظرخواهی از متخصصین و انجام مطالعه مقدماتی، تأیید شد و پایایی آنها به روش همسانی درونی و محاسبه آلفای کرونباخ ارزیابی گردید. ضریب آلفای کرونباخ به میزان ۸۰٪ تعیین شد. داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS و آزمون Chi-Square در سطح معنی‌داری $\alpha=0/05$ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

یافته‌ها: از مجموع ۶۰ نفر اساتید (۳۰ نفر علوم پایه، ۳۰ نفر بالینی) ۹۵٪ از ارزشیابی خود توسط دانشجو اطلاع داشتند و ۸۱/۷٪ مسوول ارزشیابی دانشگاه را مرکز مطالعات و توسعه دانشگاه، می‌دانستند. ۹۱/۷٪ بازخورد نتایج ارزشیابی خود را دریافت کرده بودند و نظر ۴۵٪ آنان نسبت به مفید بودن اعلام نمره ارزشیابی در بهبود تدریس "کاملاً موافق" بود؛ ۴۰٪ از آنان اعتقاد داشتند که تکمیل فرم‌ها توسط دانشجو بدون احساس مسؤلیت و حوصله است و ۳۰٪ تکمیل آن را بدون صداقت می‌دانستند. از مجموع ۲۸۰ نفر دانشجو، ۴۰٪ اعتقاد داشتند که فرم‌های ارزشیابی نمی‌تواند تا حدّ زیادی ارزیابی‌کننده کیفیت تدریس استاد باشد. ۷۸/۲٪ از دانشجویان فرم‌ها را با حوصله کافی تکمیل می‌نمودند و ۸۲/۸٪ معتقد بودند که به نتایج ارزشیابی خیلی کم بها داده می‌شود.

نتیجه‌گیری: با توجه به این که ارزشیابی شیوه تدریس اساتید، فرایندی است با هدف بهبود تدریس و ارتقای آموزش توسط اعضای هیأت علمی و از طرفی بازخورد نتایج ارزشیابی به اساتید می‌تواند منعکس‌کننده نقاط قوت و ضعف آنان در تدریس باشد و با عنایت به این که دانشجویان بیش از سایر دست‌اندرکاران آموزش در جریان روند آموزش قرار می‌گیرند و می‌توانند نسبت به کم و کیف آن نظر دهند، بنابراین ارزشیابی زمانی مفید خواهد بود که به عنوان بخشی از یک برنامه جامع ارزشیابی استاد قرار گیرد و داده‌های حاصل از آن از روایی و پایایی لازم برخوردار باشد.

واژه‌های کلیدی: ارزشیابی؛ اعضای هیأت علمی؛ دانشجو؛ دانشگاه علوم پزشکی بیرجند

مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی بیرجند (دوره ۱۳؛ شماره ۴؛ زمستان سال ۱۳۸۵)

دریافت: ۱۳۸۵/۱/۲۶ اصلاح نهایی: ۱۳۸۵/۷/۱۲ پذیرش: ۱۳۸۵/۷/۲۰

^۱ نویسنده مسؤول؛ متخصص بیماریهای عفونی؛ استادیار گروه آموزشی بیماریهای عفونی دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی بیرجند

آدرس: بیرجند- خیابان غفاری- دانشگاه علوم پزشکی بیرجند- دانشکده پزشکی- گروه پزشکی اجتماعی

تلفن: ۰۵۶۱-۴۴۳۳۰۰۲ نمابر: ۰۵۶۱-۴۴۳۳۰۰۴ پست الکترونیکی: npziaee@yahoo.com

^۲ استادیار گروه آموزشی آموزش بهداشت، آموزشکده پیراپزشکی دانشگاه علوم پزشکی بیرجند

^۳ کارشناس ارشد آموزش پزشکی؛ عضو هیأت علمی گروه آموزشی پزشکی اجتماعی دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی بیرجند

^۴ پزشک عمومی؛ دانشگاه علوم پزشکی بیرجند

مقدمه

وضعیت تعلیم و تربیت مفید باشد (۶).

از راههای مختلفی می‌توان نظر دانشجویان را نسبت به استادانشان جویا شد؛ اما مهمترین و متداولترین روش، تهیه و اجرای پرسشنامه‌های نظرخواهی و نظرسنجی است؛ بر همین اساس مطالعه حاضر با هدف بررسی دیدگاههای اعضای هیأت علمی و دانشجویان پزشکی نسبت به محتوا، روش اجرا و بازخورد نتایج ارزشیابی استاد توسط دانشجویان انجام شد.

روش تحقیق

در یک مطالعه توصیفی- مقطعی در نیمه دوم سال تحصیلی ۸۳-۱۳۸۲، تمامی اعضای هیأت علمی و دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی بیرجند توسط دو پرسشنامه مجزا مورد بررسی قرار گرفتند. پرسشنامه‌ها منطبق با هدف تحقیق تهیه گردید. پرسشنامه ساختاری ۲۴ سؤالی برای اساتید شامل: خصوصیات کلی استاد، اطلاع از نحوه انجام ارزشیابی، نظر آنها نسبت به سیستم ارزیابی، وضعیت آموزش اساتید، گروههای ارزیاب، نظر اساتید درباره روند ارزشیابی، تأثیر اعلام نمره ارزشیابی به آنان و ... بود.

پرسشنامه ساختاری ۱۱ سؤالی برای دانشجویان شامل: خصوصیات کلی دانشجو، نظر آنها درباره زمان انجام ارزشیابی، وجود احساس مسؤولیت و صداقت در پرکردن فرم‌ها، بهایی که به نتایج ارزشیابی داده می‌شود و ... بود.

روایی محتوای پرسشنامه‌ها پس از نظرخواهی از متخصصین و انجام مطالعه مقدماتی تأیید و پایایی آنها به روش همسانی درونی و محاسبه آلفای کرونباخ ارزیابی گردید. ضریب آلفای کرونباخ به میزان ۸۰٪ تعیین گردید.

از مجموع ۷۵ پرسشنامه اساتید ۶۰ نفر و از تعداد ۳۰۰ پرسشنامه دانشجویان پزشکی، ۲۸۰ نفر پرسشنامه‌ها را تکمیل کردند. میزان برگشت* به ترتیب ۸۰٪ و ۹۳٪ بود. پس از تکمیل پرسشنامه‌ها، ابتدا داده‌ها کدگذاری شدند؛ سپس فایل داده‌ها در نرم‌افزار SPSS تشکیل شد؛ در قسمت

هدف و نقش عمده آموزش عالی، تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز جامعه با کسب توانایی لازم جهت انجام وظایف مربوط در حیطه عملکرد خود است. یکی از عوامل اصلی که می‌تواند آموزش را از حالت ایستا به مسیری پویا و با کیفیت سوق دهد، ارزشیابی است (۱). عمدتاً دو دلیل اصلی برای انجام ارزشیابی آموزشی ارائه شده است (۲):

۱- آگاهی مشارکت‌کنندگان در برنامه و افرادی که مورد ارزشیابی قرار می‌گیرند، منجر به بهبود روحیه و فعالیت آنها خواهد شد.

۲- هزینه‌های زمانی، امکانات مادی و مالی آموزش نیاز به توجیه دارند، این توجیه به کمک ارزشیابی به نحو بهتر صورت می‌گیرد.

مهمترین دلیل انجام ارزشیابی دانشجویان از اساتید و تأکید بر بهبود آن ایجاد بازخوردی مناسب به اعضای هیأت علمی برای بهترکردن نحوه آموزش‌شان می‌باشد (۳، ۴).

مهمترین روشهای ارزشیابی اعضای هیأت علمی عبارتند از: ارزشیابی استاد توسط مدیر، ارزشیابی استاد توسط همکاران، خودارزیابی و ارزشیابی استاد توسط دانشجو (۵). در مورد آخر از دانشجویان خواسته می‌شود تا به طور رسمی یا غیر رسمی، نظر خود را درباره ویژگیهای شخصی و حرفه‌ای استاد ابراز دارند. این روش یکی از بحث‌انگیزترین روشهای ارزشیابی اعضای هیأت علمی است و درباره درستی و نادرستی استفاده از آن اختلاف نظرهای زیادی وجود دارد. با این حال این روش کاربردهای زیادی دارد.

به اعتقاد برخی محققان، استفاده از نظر دانشجویان برای ارزشیابی استادان تنها منبع اطلاعاتی ملموس در دانشکده‌ها و دانشگاههای سراسر جهان است؛ همچنین این نوع ارزشیابی می‌تواند در بهبود روش تدریس، فراهم آوردن اطلاعات مربوط به قضاوت در مورد اثربخشی تدریس، کمک به دانشجویان در انتخاب واحد درسی و استاد مورد نظر و در نهایت در وادار نمودن دانشجویان به اظهار نظر در مورد

* Response Rate

ارزشیابی به همین نحو "مخالف" بودند و ۵۶/۴٪ تغییر در نحوه اجرای ارزشیابی و ۱۵/۳٪ تغییر در محتوای سؤالات را خواستار بودند. ۵۳/۴٪ زمان تحویل پرسشنامه به اساتید را مناسب می‌دانستند.

۴۰٪ به عدم احساس مسؤلیت و ۳۰٪ به عدم صداقت دانشجویان در پرکردن فرم‌های ارزشیابی معتقد بودند و ۹۳/۳٪ ارائه برنامه توجیهی برای اساتید در مورد نحوه و هدف ارزشیابی را بسیار ضروری می‌دانستند (جدول ۱).

در بررسی دیدگاه‌های دانشجویان یافته‌های پژوهش نشان داد که ۲۶/۷٪ دانشجویان در دوره علوم پایه، ۱۲/۵٪ در دوره فیزیوپاتولوژی، ۳۰/۴٪ در دوره استاژری و ۳۰/۴٪ در دوره انترنی مشغول به تحصیل بودند.

۴۰٪ دانشجویان معتقد بودند که فرم‌های ارزشیابی نمی‌تواند کیفیت تدریس اساتید را ارزیابی نماید. ۷۸/۲٪ فرم‌ها را با حوصله کافی تکمیل می‌کردند؛ ۸۲/۸٪ معتقد بودند که به نتایج ارزشیابی خیلی کم بها داده می‌شود و ۹۹/۳٪ وجود یک برنامه توجیهی قبل از توزیع پرسشنامه‌ها را برای دانشجویان بسیار لازم می‌دانستند (جدولهای ۲-۴).

آمار توصیفی از جداول توزیع فراوانی و در قسمت آمار استنباطی از آزمون Chi-Square استفاده گردید. سطح معنی‌داری $P \leq 0/05$ در نظر گرفته شد.

یافته‌ها

در این تحقیق از ۶۰ نفر عضو هیأت علمی که پرسشنامه‌ها را تکمیل نموده بودند، ۵۰٪ اعضای علوم پایه و ۵۰٪ بالینی بودند.

۹۵٪ آنان از ارزشیابی هیأت علمی توسط دانشجویان در دروس نظری و ۹۱/۷٪ در دروس بالینی آگاهی داشتند. ۹۱/۷٪ بازخورد نتایج ارزشیابی را دریافت کرده بودند و ۸۱/۷٪ مسؤول ارزشیابی دانشگاه را مرکز مطالعات و توسعه دانشگاه (EDC) می‌دانستند. ۴۱/۷٪ نتایج را "کاملاً مفهوم" و ۴۱/۶٪ "نسبتاً مفهوم" می‌دانستند.

۸۸/۳٪ معتقد بودند نتایج ارسال شده، نشان‌دهنده موقعیت علمی آنها در بین سایر اعضای هیأت علمی نمی‌باشد. ۴۵٪ ارزشیابی از دانشجو را بر روند تدریس "کاملاً مؤثر" و ۱۰٪ "بی‌تأثیر" می‌دانستند. ۷۱/۷٪ با ادامه روند

جدول ۱- نظر اعضای هیأت علمی نسبت به محتوا، روش اجرا و بازخورد نتایج ارزشیابی

موضوع	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم
نتیجه بازخورد ارزشیابی چقدر برای شما مفهوم است؟	۵	۴۱/۷	۴۱/۶	۶/۷	۵
ارزشیابی در روند تدریس شما چقدر تأثیر دارد؟	۶/۷	۳۸/۳	۴۵	۶	۴
ارزشیابی در تسهیلات رفاهی چقدر تأثیر داده می‌شود؟	۱/۷	۰	۶/۷	۳۱/۶	۶۰
نتایج ارزشیابی تأثیری بر امتیازبندی رتبه دانشگاهی دارد؟	۵	۱۳/۳	۴۵	۱/۷	۳۵
دانشجویان فرم‌های ارزشیابی را چقدر با حوصله و احساس مسؤلیت پر می‌کنند؟	۳/۳	۳/۳	۵۳/۴	۱۸/۳	۲۱/۷
دانشجویان این فرم‌ها را چقدر با صداقت پر می‌کنند؟	۳/۳	۱۶/۷	۵۰	۱۸/۳	۱۱/۷
سؤالات مطرح شده در فرم ارزشیابی چقدر ارزیابی‌کننده فعالیت‌های آموزشی است؟	۱/۷	۱۸/۳	۵۱/۷	۲۰	۸/۳
نتایج ارزشیابی موقعیت علمی شما را در بین اساتید مشخص می‌کند؟	۱/۲	۵/۵	۵	۵۵/۴	۳۲/۹

جدول ۲- توزیع فراوانی نظرات دانشجویان نسبت به محتوا، روش اجرا و بازخورد نتایج ارزشیابی

موضوع	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم
فرم‌های ارزشیابی تا چه حدی می‌تواند ارزیابی‌کننده کیفیت تدریس باشد؟	۱/۴٪	۱۱/۴٪	۴۷/۲٪	۲۵٪	۱۵٪
به نظر شما به نتایج ارزشیابی چقدر بها داده می‌شود؟	۰/۴٪	۱/۱٪	۱۵/۷٪	۲۷/۸٪	۵۵٪
فرم‌های ارزشیابی چقدر با حوصله و احساس مسؤلیت پر می‌شود؟	۳۹/۳٪	۳۸/۹٪	۱۲/۲٪	۷/۱٪	۲/۵٪
به نظر شما وجود یک برنامه توجیهی قبل از توزیع فرم‌های ارزشیابی ضرورت دارد؟	۵۰/۷٪	۴۸/۶٪	۰/۷٪	۰	۰

جدول ۳- مقایسه ارتباط بین مقطع تحصیلی دانشجویان پزشکی و پاسخ آنان به سؤال:
« آیا به نظر شما سؤالات مطرح شده در فرم ارزشیابی تا چه حد می‌تواند ارزیابی‌کننده تدریس اساتید باشد؟»

مقطع	جواب		کم		متوسط		زیاد		جمع	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
علوم پایه	۲۳	۳۰/۷	۳۷	۴۹/۳	۱۵	۲۰	۷۵	۱۰۰		
فیزیولوژی	۱۹	۵۴/۳	۱۳	۳۷/۱	۳	۸/۶	۳۵	۱۰۰		
استاژر	۳۸	۴۴/۷	۳۸	۴۴/۷	۹	۱۰/۶	۸۵	۱۰۰		
اینترن	۳۲	۳۷/۶	۴۴	۵۱/۸	۹	۱۰/۶	۸۵	۱۰۰		
جمع	۱۱۲	۴۰	۱۳۲	۴۷/۱	۳۶	۱۲/۹	۲۸۰	۱۰۰		

$$\chi^2 = 9/47 \quad df = 6 \quad P = 0/15$$

جدول ۴- مقایسه ارتباط بین مقطع تحصیلی دانشجویان پزشکی و پاسخ آنان به سؤال:
« آیا این فرم‌ها را با احساس مسؤولیت و حوصله پر می‌کنید؟»

مقطع	جواب		کم		متوسط		زیاد		جمع	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
علوم پایه	۳۵	۴۶/۷	۳۱	۴۱/۳	۹	۱۲	۷۵	۱۰۰		
فیزیولوژی	۸	۲۲/۹	۱۴	۴۰	۱۳	۳۷/۱	۳۵	۱۰۰		
استاژر	۳۲	۳۷/۶	۳۱	۳۶/۵	۲۲	۲۵/۹	۸۵	۱۰۰		
اینترن	۳۵	۴۱/۲	۳۳	۳۸/۸	۱۷	۲۰	۸۵	۱۰۰		
جمع	۱۱۰	۳۹/۳	۱۰۹	۳۸/۹	۶۱	۲۱/۸	۲۸۰	۱۰۰		

$$\chi^2 = 11/69 \quad df = 6 \quad P = 0/05$$

بحث

داد که ۴۵٪ اعضای هیأت علمی تأثیر ارزشیابی‌ها در روند تدریس را زیاد، ۴۵٪ متوسط و بقیه این تأثیر را کم می‌دانستند. فقط ۲۸/۳٪ آنان با روند ارزشیابی به همین نحو موافق بودند و بقیه این روند را مناسب نمی‌دانستند و معتقد بودند بایستی تغییراتی در آن صورت گیرد. در بررسی انجام شده در دانشگاه علوم پزشکی اهواز در سال ۱۳۸۰، بیشتر اساتید بازخورد اعلام نتیجه ارزشیابی را به اساتید در بهبود کیفیت تدریس مفید می‌دانستند (۷). در یک بررسی دیگر در همین دانشگاه در سال ۱۳۷۸، ۷۲/۶٪ اعضای هیأت علمی با ارزشیابی اساتید توسط دانشجویان موافق بودند (۹). ۵۷/۵٪ از اساتید دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی تأثیر ارزشیابی دانشجویی را بر فرایند آموزش متوسط می‌دانستند و اعتقاد داشتند که دانشجویان به دلیل عدم آگاهی لازم از فرایند تدریس، قضاوت درستی از ارزشیابی ندارند و از این رو اعتمادی به نتایج حاصل از این گونه ارزشیابی‌ها نداشتند (۷).

ارزشیابی اساتید یا اعضای هیأت علمی، نوعی ارزشیابی آموزشی است که عبارت است از تعیین میزان موفقیت اعضای هیأت علمی در رسیدن به هدفهای آموزشی خود (۶)؛ بنابراین با توجه به اهمیت این موضوع، نتایج حاصل از ارزشیابی می‌تواند ضمن تقویت نقاط قوت و اصلاح نقاط ضعف، مبنایی برای بسیاری از تصمیم‌گیریها و برنامه‌ریزیهای آموزشی شود و موجبات ارتقای سطح علمی دانشگاه را فراهم سازد (۸،۷). با در نظر گرفتن مطالب فوق می‌توان نتیجه گرفت که لازم است سیستم ارزشیابی بر پایه درست و علمی استوار باشد تا بتوان از نتایج حاصل از آن به نحو درستی بهره‌برداری کرد.

بحث در مورد دیدگاههای اعضای هیأت علمی نسبت به ارزشیابی اساتید توسط دانشجویان:
نتایج حاصل از این تحقیق در جامعه مورد بررسی نشان

برنامه توجیهی را برای اعضای هیأت علمی در مورد نحوه و هدف ارزشیابی انجام شده و تأثیر آن لازم و ضروری می‌دانستند.

ارزشیابی استاد توسط دانشجو با استفاده از پرسشنامه، کاری است که به طور معمول انجام می‌شود، اما برای استفاده از نتایج این ارزشیابی‌ها باید داده‌های به دست آمده از روایی و پایایی لازم برخوردار باشند (۱۳). محمد خیر مهمترین ویژگی این پرسشنامه‌ها را روایی و پایایی آنها می‌داند و معتقد است به منظور تهیه یک فرم ارزشیابی موفق برای تدریس اثر بخش لازم است؛ این فرم بر اساس یک مدل ساختاری که مبتنی بر مبانی نظری و تحقیقات علمی تهیه گردد (۱۴)؛ با این حال مطالعات زیادی نشان داده‌اند که ارزشیابی دانشجو از استاد زمانی می‌تواند روایی و پایایی متناسبی داشته باشد که در آن از روشهای ارزیابی چندبعدی، با طراحی مناسب مانند روش مارش استفاده گردد (۱۵، ۱۶).

زمان دریافت فرم‌های ارزشیابی دروس نظری در ۵/۵۲٪ دانشجویان این دانشگاه قبل از شروع امتحان پایان دوره، ۳۲/۵٪ آنان بعد از امتحانات و ۱۵٪ آنان در آخرین جلسه درس بود. بسیاری از اعضای هیأت علمی معتقد بودند که ارزشیابی بایستی قبل از پایان درس و اعلام نمره توسط استاد باشد تا عواملی مانند تنش، نتیجه امتحانات و بی‌حوصلگی دانشجویان در نتایج ارزشیابی خللی وارد نکند. اما مطالعه سیف نشان داد که ارزشیابی از اساتید تحت تأثیر زمان واقع نمی‌شود (۱۷)؛ ولی باید به این نکته توجه شود که از اهمیت زمان ارزشیابی بخصوص در مواقعی که ارزشیابی به کمک تعداد کمی دانشجو انجام می‌شود، نمی‌توان غافل شد.

در نهایت می‌توان گفت، ارزشیابی به کمک دانشجویان می‌تواند شاخص گرانبهایی از تأثیر آموزش باشد و در بهبود آن مؤثر افتد، ولی این نوع ارزشیابی اغلب زمانی مفید خواهد بود که جزئی از یک برنامه وسیع شامل برنامه های ارزشیابی دیگر و یک برنامه سیستماتیک برای پیشرفت اعضای هیأت علمی هم باشد (۱۸).

مطالعه مشابه در دانشگاه علوم پزشکی ایران تأثیر ارزشیابی دانشجو از استاد را از دیدگاه اساتید و مدیران گروه‌ها کم نشان داد (۱۰). این اختلاف نظرها می‌تواند ناشی از عدم یک برنامه مشخص و یکسان ارزشیابی اساتید در دانشگاههای مختلف علوم پزشکی کشور باشد.

مطالعه حاضر نشان داد که ۴۰٪ از اعضای هیأت علمی معتقد بودند که دانشجویان بدون احساس مسؤلیت و حوصله فرم‌ها را تکمیل می‌نمایند و ۳۰٪ به عدم صداقت دانشجویان در تکمیل فرم‌ها تأکید داشتند و عواملی مانند حضور و غیاب دانشجویان، سیستم نمره‌دهی و نحوه برخورد آنان با دانشجو را در این زمینه مؤثر می‌دانستند.

اساتید دانشگاه علوم پزشکی ایران معتقد بودند که شاید در عمل، ارزشیابی به صورت تهدیدی برای اساتید درآید و این خطر را ایجاد کند که استادان برای جلب رضایت دانشجو، از شیوه‌های غیر اصولی استفاده کنند و به جای ارتقای کیفیت تدریس خود، سعی در ایجاد رفاقت‌های صوری و اجتناب از جدیت و سختگیری، برای دریافت نمره بالایی در ارزشیابی نمایند (۱۰)؛ اما مطالعه انجام شده در شهر کرد، عواملی مانند سختگیری و کنترل بیشتر اساتید در کلاسها و برخوردهای جنبی احتمالی در طول ترم و نحوه امتحانات را به عنوان عامل مخدوش‌کننده در تحلیل نتایج ارزشیابی اعضای هیأت علمی تأثیرگذار ندانست (۱۱).

۶۴٪ از اساتید دانشگاه علوم پزشکی جهرم نیز با اصل انجام ارزشیابی توسط دانشجو کاملاً موافق بودند و ۷۶٪ اعتقاد داشتند که دانشجویان بیشتر از آن که به محتوا و روش تدریس استاد توجه داشته باشند، به ارزیابی اخلاق و رفتار و شخصیت مدرس می‌پردازند (۱۲).

در مطالعه انجام شده فقط ۲۰٪ از اعضای هیأت علمی معتقد بودند که فرم‌های پرسشنامه ارزشیابی می‌تواند ارزیابی‌کننده کاملی برای فعالیتهای آنها باشد که علت آن شاید ناشی از عدم آگاهی و توجیه اساتید نسبت به برنامه ارزشیابی باشد؛ به این لحاظ بود که ۹۳/۳٪ از آنها ارائه یک

بحث در مورد دیدگاه دانشجویان نسبت به ارزشیابی اعضای هیأت علمی توسط آنان:

در این تحقیق که بر روی تمامی دانشجویان رشته پزشکی این دانشگاه انجام شده بود، فقط ۱۲٪ دانشجویان سوالات مطرح شده در فرم ارزشیابی را تا حدّ زیادی ارزیابی کننده تدریس استاد می دانستند و ۴۰٪، آنها را فاقد توانایی ارزیابی تدریس اساتید اعلام نمودند. نتایج حاصل از بررسی میزان اعتبار پرسشنامه ارزشیابی دانشجویان از اساتید در دانشگاه سمنان حاکی از تردید کنونی در مورد اعتبار و دقت این پرسشنامه ها بود و گامهای اساسی در اصلاح و افزایش اعتبار آنها را پیشنهاد نمود (۱۹). با این وجود به نظر برخی محققان، دانشجویان به عنوان دریافت کنندگان خدمات حرفه ای مدرسان، بهترین منبع شناسایی رفتارهای آموزش بالینی مدرسان خود هستند؛ همچنین با توجه به تأثیر عمیقی که مدرسان بالینی بر یادگیری دانشجویان دارند، دیدگاه ایشان نسبت به چگونگی رفتار مدرسان خود، می تواند بسیار با اهمیت باشد (۲۰)؛ بنابراین باز هم به ضرورت انجام ارزشیابی به کمک فرمهای معتبر می توان تأکید کرد.

در این بررسی هم جنس بودن یا نبودن، تأثیری در ارزشیابی دانشجویان از اعضای هیأت علمی نشان نداد؛ این موضوع مشابه نتایج مطالعه آهنچیان در دانشگاه فردوسی می باشد (۲۱) ولی بعضی از مطالعات نشان داده اند که جنس در تعامل بین استاد و دانشجو مؤثر است که می تواند ناشی از دقت، توجه و سختگیری بیشتر خانمها باشد (۲۲).

در مجموع عواملی نظیر مقبولیت استاد در بین دانشجویان، شهرت اجتماعی و اعتقاد به مبانی دینی، آراستگی ظاهر، داشتن اطلاعات سیاسی و فرهنگی، حضور و غیاب در کلاس و در نهایت داشتن موقعیت اداری و اجرایی استاد، می تواند ارزشیابی دانشجویان از اساتید را تحت تأثیر قرار دهد (۲۳).

منابع:

- 1- Hadjyabady MR, Ghourchaie A. Medical students' attitude of their success rate in clerkship period in Birjand University of Medical Sciences. Journal of Medical Education, 2002; 1(4): 169-172.

نتایج این پژوهش ارتباط معنی داری بین مقطع تحصیلی دانشجویان پزشکی و نگرش آنان نسبت به تأثیر فرمهای ارزشیابی در تدریس استاد نشان نداد (جدول ۳) ولی ارتباط معنی داری با تکمیل فرمها با احساس مسؤلیت و حوصله به دست آمد ($P=0/05$) (جدول ۴) که بر اساس این نتایج دانشجویان مقاطع پایین (علوم پایه) فرمها را با حوصله بیشتری پر می نمودند. ۷۸/۲٪ از کل دانشجویان برای تکمیل فرمها احساس مسؤلیت می کردند و آنها را با حوصله پر می نمودند و ۹/۶٪ معتقد بودند که فرمها با بی حوصلگی و احساس مسؤلیت پر می شوند. این واقعیت که ۸۲/۸٪ دانشجویان معتقد بودند به نتایج ارزشیابی، بهای کمی داده می شود و عدم آگاهی ۸۰٪ دانشجویان از مرکز ارزیابی کننده (EDC)، نشانگر ضرورت برگزاری جلسات توجیهی و آموزشی برای دانشجویان قبل از انجام ارزشیابی است؛ همچنان که ۹۹/۳٪ دانشجویان نیز بر ضرورت انجام برنامه توجیهی قبل از توزیع پرسشنامه ها تأکید داشتند که خود نشانه اهمیت این موضوع می باشد.

نتیجه گیری

با توجه به این که ارزشیابی شیوه تدریس اساتید فرایندی است با هدف بهبود تدریس و ارتقای آموزش توسط اعضای هیأت علمی و از طرفی بازخورد نتایج ارزشیابی به اساتید می تواند منعکس کننده نقاط قوت و ضعف آنان در تدریس باشد و با عنایت به این که دانشجویان بیش از سایر دست اندرکاران آموزش در جریان روند آموزش قرار می گیرند و می توانند نسبت به کم و کیف آموزش نظر دهند، ارزشیابی اغلب زمانی مفید خواهد بود که به عنوان بخشی از یک برنامه جامع ارزشیابی استاد مطرح باشد و داده های حاصل از آن از روایی و پایایی لازم برخوردار باشند.

- 2- Doll RC. Curriculum improvement: Decision making and process. 9th ed. Philadelphia: Allyn and Bacon; 1995.
- 3- Marsh HW. Students' evaluation of university teaching. 13 June, 2001. [on-line]. Available From: <http://apps.uws.edu.au/uws/edc/seeq/SETs-HerbMarsh-presentation-2001.pdf>. [2005/10/04].
- 4- Fouad N. Women in academe: two steps forward, one step back. Washington: American Psychological Association. 2000. Available From: <http://www.apa.org/pi/wpo/academe/rephome.html>
- ۵- حسینی ع ا، لطیفیان م. آموزش عالی در نظر مسائل کیفی. فصلنامه علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز. ۱۳۶۸؛ دوره دوازدهم (شماره اول): ۳۵-۳۶.
- ۶- سیف ع ا. روشهای ارزشیابی کیفیت فعالیتهای علمی- آموزشی اعضای هیأت علمی دانشگاهها. مجموعه مقالات نخستین سمینار آموزش عالی در ایران. جلد دوم، تهران: انتشارات دانشگاه علامه طباطبائی، ۱۳۷۶.
- ۷- غفوریان بروجردنیا م؛ شکورنیا ع، الهامپور ح. بازخورد اعلام نتایج ارزشیابی اساتید دانشگاه علوم پزشکی اهواز در بهبود کیفیت تدریس آنان از دیدگاه خودشان. اهواز: دانشگاه علوم پزشکی اهواز؛ معاونت پژوهشی، طرح پژوهشی شماره ۲۱۲.
- ۸- کریمی ح، بشارتی م ر، حرازی م ع. ارزشیابی دانشجویان از نحوه تدریس اعضای هیأت علمی. مجله دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد. ۱۳۷۷؛ سال ششم (شماره چهارم): ۷۸-۸۲.
- ۹- شریفی م، جورابچی ز، علیپور حیدری م. تأثیرگذاری استاد بر ارزشیابی دانشجو از استاد و درس. مجله دانشگاه علوم پزشکی قزوین. تابستان ۱۳۸۱؛ (شماره ۲): ۸۱-۸۷.
- ۱۰- سرچمی ر، سلمانزاده ح. نظر اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی ایران در مورد تأثیر ارزشیابی دانشجو در بهبود تدریس. مجله دانشگاه علوم پزشکی قزوین. بهار ۱۳۸۴؛ سال نهم (شماره ۳۴): ۶۷-۷۱.
- ۱۱- تمیزی فر ب. آیا نتایج ارزشیابی اعضای هیأت علمی از دیدگاه دانشجویان با نمرات دانشجویان از آن درس ارتباط دارد؟. مجله دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران. ویژه نامه همایش کشوری آموزش پزشکی. آبان ۱۳۷۹؛ ص ۲۱.
- ۱۲- نجفی پور ص، امینی م. بررسی نظرات اساتید دانشکده علوم پزشکی جهرم نسبت به ارزشیابی استاد توسط دانشجو. مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی. ۱۳۸۱؛ ۷: ۲۳.
- ۱۳- حسینی م، سرچمی ر. دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی قزوین در مورد اولویتهای ارزشیابی اساتید. مجله دانشگاه علوم پزشکی قزوین. تابستان ۱۳۸۱؛ شماره ۲۲: ۳۳-۳۷.
- ۱۴- خیر م. ارزشیابی تدریس اثربخش در آموزش عالی با تأکید بر ارزشیابی دانشجویی. دانش و پژوهش. بهار ۱۳۸۰؛ شماره ۷: ۹۳-۱۱۴.
- 15- Toyoda H, Nakamura K. Reliability of students' evaluations of university teaching: an analysis of four-facet data by a generalized model and structural equation modeling. Shinrigaku Kenkyu. 2004; 75 (2): 109-17.
- 16- Self Research Center. Students evaluations of teaching effectiveness. 2005 [on-line]. Available From: http://self.uws.edu.au/Research%20focus/student_evaluations_of_teaching_.htm. [2005/08/01]
- ۱۷- سیف ع ا. روشهای اندازه‌گیری و ارزشیابی آموزشی. تهران: نشر دوران؛ ۱۳۷۸.
- 18- Kaufman DM. Students' evaluation of faculty teaching. presented at SFUFA forum. July 16, 2002.
- ۱۹- بیگدلی ا. بررسی اعتبار پرسشنامه دانشجویان از اساتید. روانشناسی. زمستان ۱۳۷۹؛ ۱۶ (۴): ۴۰۵-۴۱۶.
- ۲۰- صالحی ش. تأثیر کاربرد الگوی نظارت بالینی بر کیفیت تدریس مدرسین دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان. مجله ایران آموزش در علوم پزشکی. ۱۳۷۹؛ ۱: ۵۵-۶۱.
- ۲۱- آهنچیان م ر. تأثیر موافق و مخالف بودن جنیست در ارزشیابی دانشجویان از اعضای هیأت علمی. روانشناسی و علوم تربیتی (دانشگاه تهران). بهار و تابستان ۱۳۸۲؛ ۳۳ (۱): ۱۸۳-۱۹۹.
- ۲۲- ایران فر ش، ناصری پور م، رحیمی م. وضعیت فعالیت آموزشی استادان دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه از نظر دانشجویان در سال ۱۳۷۸. بهبود. ۱۳۷۹؛ سال چهارم (شماره ۳): ۲۷-۳۲.
- ۲۳- ایران فر ش، عزیزی ف، ولایی ن. وضعیت مهارتهای ارتباطی استادان دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه و نقش آن در ارزشیابی دانشجویان از آنان. بهبود. پاییز ۱۳۷۹؛ سال چهارم (شماره ۲): ۱-۸.

Title: Academic staff and students' impressions on academic evaluation of students in Birjand University of Medical Sciences and Health Services

Authors: M. Ziaee¹, M. Miri², M. Haji-abadi³, Gh. Azarkar⁴, P. Eshbak⁴

Abstract

Background and Aim: Evaluating of academic members on students assessment is a kind of educational evaluation, which includes determining their rate of success in their own educational goals. The present study was aimed to investigate the academic staff and students' impressions on academic evaluation of students in Birjand University of Medical Sciences and Health Services

Materials and Methods: In a periodic descriptive study the academic members (60 individuals) and students (280 individuals) of Birjand University of Medical Sciences contributed. Their views were studied through two discrete questionnaires whose content validity, after some specialists' poll and introductory study, was approved. Besides, the reliability of the questionnaires was assessed using internal homogeneity and calculating Koronbach α coefficient. Koronbach α coefficient was found to be 80%. The data were analyzed through SPSS software presenting frequency and then chi-squarer test ($\alpha = 0.05$) was used to compare the frequencies.

Results: Of the 60 academic members (30 majoring in basic sciences and 30 in clinical sciences), 95% were aware of being evaluated by students and 81.7% thought that the university Educational Development Center (EDC) was responsible for evaluation. Also 91.7% of the academic staff had received the feedback of their own evaluation, 45% of them absolutely approved of the effectiveness of announcing evaluation grade in improving teaching, 40% believed that filling out the forms by students lacks a sense of responsibility and patience, and 30% thought the job was not done honestly. As for the students, from a total of 280, 40% believed that the evaluation forms- to a great extent- could not evaluate teaching quality of an academic member 78.2% of them filled out the forms patiently enough and 82.8% thought that the results of evaluation are credited very little.

Conclusion: Evaluating teaching method of academic members is a process aiming at improving their teaching and promoting it and giving evaluation feedback to them can reveal their strengths and weaknesses in teaching. Besides, with respect to the fact that students, more than all other educational staff are in touch with teaching process and they are able to offer their views on the nature of teaching. Evaluation will often be useful if it is part of a comprehensive assessment program of academic staff and if the feedback data have the necessary validity and reliability.

Key Words: Evaluation; Academic members; Students; Birjand University of Medical Sciences

¹ Corresponding Author; Assistant Professor, Department of Infectious Diseases; Faculty of Medicine, Birjand University of Medical Sciences. Birjand, Iran npziaee@yahoo.com

² Assistant Professor, Department of Health Education; Birjand University of Medical Sciences. Birjand, Iran

³ Instructor; Department of Social Medicine, Faculty of Medicine, Birjand University of Medical Sciences, Birjand, Iran.

⁴ General Practitioner; Birjand University of Medical Sciences, Birjand, Iran.